

Vathy Zsuzsa

A TÖBBIT MAJD KIGONDOLOM

(Regényrészlet)

Reni, a középső gyermek, amikor belépett a tizenharmadik évébe, megállapította, hogy maga mögött hagyott egy korszakot, amit jobb híján gyermekornak szoktak nevezni. Ügyetlenség, kedvesség és komiszág tartozik hozzá. Ilyenkor rántják magukra a kölykök a karácsonyfát, beleugranak a mély vízbe, amikor azt sem tudják, mi fán terem az úszás, kis testvérüket többször kiejtik a kocsiból, csak hogy kipróbálják, két keréken hogy megy a kocsi, elcsavarognak, idegenek hozzák haza őket, verekednek a nagyobb testvérükkel, pedig tudják, hogy ők húzzák a rövidebbet, azután árulkodnak és bógnak. Mindenre kíváncsiak, talán még a sejtjeik is, ezért megkapják az összes gyermekbetegséget, ha megkérdezik tőlük, mi leszel, az apjuk foglalkozását mondják, vagy azt, hogy anya leszek, szóval se fantáziájuk, se bátorságuk, csak számárságokat tudnak kigondolni.

A lánygyermek, amint élete első tizenkét éve elmúlt, elég erőt és bátorságot érzett ahhoz, hogy szembeforduljon addig tiszteletben tartott személyekkel, tanárokkal, rokonokkal, szülőikkel, idősebb emberekkel, tudósokkal, akiről tanultak, írókkal, akiknek a könyvein felnőttek – testvéreivel együtt igen sok könyvet elolvasott, ha még nem is eleget –, s úgy érezte, életkora feljogosítja arra, hogy saját elképzelései legyenek... mondhatni, mindenről.

Például: ki mondta, hogy az ő élete egyetlen korban, egyetlen alakban jelenhet meg? Egyetlen emberöltőre korlátozva? Miért? És miért pont itt? Miért pont most? Ki mondta, hogy egész életében a kiállhatatlan Irén nevet kell viselnie? Térdig érő szoknyát kell hordania? Ha nem ért valamit, nem mondhatja, „mi?”, csak hogy „tessék?”? Hogy a mindentudó tanárok zagyvaságait szó nélkül meg kell hallgatnia, nem kiálthat közbe, nem tehet egyetlen megjegyzést? Amikor az osztályfőnökük elmondja, „milyen az új ember?” – rózsás arcú, derűs, emberfeletti a munkaképessége, tele van méltóságérzettel, nem siránkozik, sohasem csügged, és tudja, hogy a jó érdekében hazudni nem bűn, sőt, a jóért olykor hazudni kell – szóval ilyen a különös fából faragott új ember –, akkor ő hallgat, és arra gondol, reméli, hogy

az ő arca, sohase „rózsás”, ha kedve tartja, igenis csügged, és folytathatná... Nem folytatja, inkább hozzálát a tennivalókhöz, amit a tizenhárom éve diktál.

Először is megszabadul az Irén névtől. Az új neve Reni lesz. Így, hogy Reni, semmi magyarázat. Sziksztin Reni. Aki beszélni akar vele, így szólítja.

Az apjának azonnal levelet írt: „Kedves Édesapám! Születésem óta nem tudok megbarátkozni az Irén névvel, úgy döntöttem, mától Reninek hívnak. Kérem édesapámat, ha legközelebb hazajön, Reninek szólítson, vagy ha levelet ír, Sziksztin Reni névre küldje.”

Családja többi tagjának, anyjának, nővérének és öccsének az ebédnél akarta bejelenteni elhatározását. Háromszor is belekezdett, de mint olyan gyakran, most sem jutott – anyja és két testvére között – szóhoz. Beszédese, zajos, a szüntelen kiáradás állapotában lévő családja rá sem hederített, mint mindig, egyik sem figyelt a másikra, csak mondta a magáét. Nővére, aki azt hiszi, nyilván az elsőszülött jogán, hogy mindig az a legfontosabb, amit ő mond, és mindenkit érdekel is, egy prédikátor könyvéről beszélt. Zala megyében, egy faluban született a prédikátor, és göcseji tájszólásban beszélt. Egyik fejedelem udvari papja is volt, de azt már elfelejtette, kié. És Kulcsárnak hívták, mint a kéményseprőjüket, Kulcsár Györgynek... Nem derült ki, Anna mit akart elmondani a prédikátor könyvéről, mert öccsük, a legkisebb és az egyetlen fiúgyerek jogán, és mert legalább annyira szeretett beszélni, mint a nővére, Tasmániáról és az igazi tengerészekről kiáltozott. Anyjuk, Ilse asszony eközben a tányér mellé tett könyvet olvasta, s mert rendelkezett azzal a különös képességgel, hogy többfelé tudott egyszerre figyelni – Napóleon kilencfelé is tudott, szokta mondani, ő beéri hárommal –, s mert az eddigiek, a prédikátor, Tasmánia és a könyv úgyszólván kitérték ezt a hármat, a középső gyerekben elhalványodott a szándék, hogy belekiáltsa mondanivalóját a nem létező csendbe. Nevezetesen, hogy megváltoztatta a nevét, az ő neve mától kezdve Reni. Szeretett volna egyéb fontos dolgokat is bejelenteni, vagy inkább beszélni róluk, de az ő családjukban lehetetlen szóhoz jutni. Majd elmondja másnak. Úgy döntött, félbehagyja az ebédet – a bablevessel jóllakott, a tojásos galuskát meg úgysem szereti –, felkelt az asztaltól, s kárörvendve gondolta, ha elmegyek, észre sem fogják venni. Valóban nem vették észre.

Elment. Briglevits Olga nénihez, zongoratanárnőjéhez. Olga néni nemcsak tanítványokat fogadott, hanem hangversenyeket is ren-

dezett a lakásán, és erre őt, a tizenhárom éves tanítványt is mindig meghívta. Reni annyi mindent elmesélt már neki, mint senki másnak, biztosan most is meghallgatja.

A tanárnő toloszékben ült, kottát javított. Olga néni erős csípőficammal született, tudott járni, de a lakásban, ha pihenni akart, toloszékkal közlekedett. Reni fején átfutott, meg kellene várnia, amíg Olga néni befejezi a kottajavítást, de nemhogy nem várta meg, hanem amikor ráhuppant a kanapéra, a könyökével meglökte az asztalt, és néhány kottalap a földre esett. Jaj, mondta. Nem akartam.

Valami baj van?, kérdezte Olga néni.

Reni felszedte a lapokat, még egyszer elnézést kért, majd rövid bevezetés után kirobbant belőle:

Tessék megmondani, Olga néni, miért pont ez az élet jutott nekem? Miért pont itt kell élnem? Miért pont most? És mi az, hogy egyetlen emberélet? – Nem tartott szünetet, mondta tovább. – Miért nem lehetek színész a Bécsben? Hittérítő? Janus Pannonius iskola-társa Veronában? Szobrász? Varrónő? Fejedelem? Vagy a fejedelem felesége? Hét gyerek anyja egy iparoscsaládban kétszáz évvel ezelőtt?

A tanárnőt a kamaszlány kitörése nem érte váratlanul, de fölnézve csak ennyit tudott mondani: Más nem is szeretnél lenni? Csak ennyi?

Reni, a tizenharmadik évébe lépett kamaszlány megrántotta a vállát, szájával fintornak is nevezhető mutatványt végzett, és azt mondta, ha szabadon engedi a képzeletét, más is eszébe jut. Például, hogy jögi Indiában. Világutazó. Spártai harcos. Utcái árus. Ápolónő. Farmer. Pálinkafőző. Közgazdász.

A tanárnő bólintott: tehát minden szeretnél lenni. Csakhogy ehhez kevés egy emberélet.

A válasz úgy robbant ki a kamaszlányból, mint a gőzmozdonyból a gőz. Igen, Olga néni! Minden! Minden! Minden akarok lenni! – Reni, amikor felugrott, most a tanárnő töltőtollát lökte le, de szerencsére az a szőnyegre esett, nem törött össze.

Vannak vallások, kislányom, amelyek több, egymás utáni újjászületést kínálnak.

Reni gyanakodott, azt kérdezte: én választhatom meg, mi legyek, vagy valaki más?

Nem te választhatod meg. És nem is a kíváncsiságod kielégítése a cél, hanem a tökéletesedés. A keleti vallások azt mondják...

Reni nem tudta eltitkolni a csalódását. – Már adtál egy Lao-ce-könyvet, mondta.

A tanárnő behunyta a szemét, a forgójába éles fájdalom hasított bele. Ma nincs jó napom, gondolta. Nemcsak a lábam fáj, az agyam is szokatlanul tompa. Azt mondta a lánygyermeknek: menj oda a könyvespolchoz. A harmadik, balra. Vedd le azt a vastag kötetet.

Világvallások, olvasta Reni.

Olga néni bólintott, majd elbizonytalanodott. Nem nagy kockázat ennek a lázadó, okos, korához képest túlságosan is sokat olvasott és szertelen képzeletű kamaszlánynak a világvallásokat a kezébe adni?

De Reni örült neki, a hóna alá fogta, és ugyanolyan sebességgel, ahogy jött, kifelé rohant.

Eljössz a szombati hangversenyre?, kiáltott utána Olga néni.

Igen, jövök. Köszönöm, kiáltotta vissza az illetudó tanítvány. – Az utcán, magának: hülye lennék nem eljönni.

De hol vagyunk?, kérdezhetné az olvasó, ha hagynánk szóhoz jutni. Mikor élünk? Kik a szülők? Kik a gyerekek?

1952-t írunk, Európa Kelet-közepén vagyunk, vagyis közép-Keletén. Azoknak az országoknak az egyikében, amelyek a háborúból vesztésként kerültek ki. (Ha lett volna bátorsága, esze, erkölcsi ereje, be sem lép, de nem volt.) A háború után az egyik győztes nagyhatalom, függetlenül attól, hogy ki volt a szövetségese, ki az ellenfele, egy hanyag mozdulattal magához ölelte a hozzá legközelebbi hét-nyolc-kilenc országot, és nem kevesebb mint ötven évre gondjaiba vette őket.

Szóval itt vagyunk. Egy totalitárius rendszerben, egy véreskezű (másik) nagyhatalom ölelésében.

Sok ember, fiatalok, idősek, akik ezekben az országokban éltek, eleinte boldogok voltak. Úgy érezték, eljött az ő idejük, végre kisöprik a házukból mindazt, ami régóta csak teher, nyűg, szemét, rossz, megvalósítják régi terveiket, vágyaikat. Mások viszont úgy érezték, egy gonosz erő derékba törte az életüket, minden álmuk oda. Megint mások várakozó álláspontra helyezkedtek, reménykedtek és féltek, de esélyt adtak a jónak is.

A házban lakók egy kicsit hóbertosnak tartják a Sziksztin családot. A gyerekek elhívják az osztálytársaikat, és a bérház udvarán zsákbanfutást rendeznek, az anyjuk is velük fut. Fiatalasszony, de mégis! Három gyerek anyja, ki látott ilyent? Főzés, az nincs, hetente egyszer vagy kétszer. Az anya délelőtt tízkor is ágyban van, a gyerekek reggeli nélkül mennek iskolába.

Azt mondják, ebéd közben is olvasnak. Ott a könyv az asztalon, a tányérjuk mellett, esznek, és közben olvasnak. Ha nagyon jól olvas valaki, felolvassa a többieknek. És Ilsének hívják az anyát, ilyen nevet se visel komoly ember.

De ennél is fontosabb, hogy a férj, a gyerekek apja nem lakik velük. Sőt, a városban se. Azt mondják, nem kap munkát, és ez egyféle büntetés, mert nagykereskedő volt az apja, nyolc házuk volt... de mondani mindent lehet. Öt éve valamilyen útépítő vállalatnál dolgozik, az ország túlsó felében. Nem igaz, hogy nem tud visszakérülni, ha nagyon akar! Nem akar. Nem kell neki a három gyerek, a feleség, csak a nagy szabadság. Este biztosan kártyáznak – ezek a régi vágású emberek römiznek, tarokkoznak –, a többről meg ne beszéljünk. Kell lenni házvezetőnőjüknek, kell, aki takarít, főz rájuk, ésatöbbi. Állítólag grófok is vannak köztük.

Es miféle emberek járnak hozzájuk! A város egykori kapitánya, papok, paptanárok, a férfi volt osztálytársai. Az asszony legjobb barátja egy pesti fiákeres lánya.

A rokonok se különbek. Az asszony apja hóbortos, annyi biztos. Mondják, ha eszébe jut, felül a vonatra, és eljön, meglátogatja őket. Nem úgy, mint más, hogy előtte való nap összekészül, becsomagol. Ő felugrik a vonatra, valakivel üzen a feleségének, hogy elment az unokáihoz, a lányához, majd jön.

A férfi szülei megint mások. Ők másféle bolondok, a munka bolondjai. Mondják, munkamániás volt a nagykereskedő. Leltárt inkább csak ünnepkor tartott, karácsonykor, húsvétkor. Még hogy két nap ünnep! És hogy egyszerre volt az esküvőjük, az apa és fia egyszerre esküdött! Persze az apának ez a második házassága volt.

Húst akkor esznek, ha a férj is hazajön, inkább csak egy hónapban egyszer, nem gazdagok, annyi biztos! És a nevük Sziksztin! A házbeliek a Sziksztin nevet tudják a legkevésbé megszokni. Miért nem vették maguknak a fáradságot, hogy megváltoztassák? A Schmiedek Somlók lettek, a Schádlból Ságghi lett, a Schönbachból Széppataki, azokat ki lehet mondani. De Sziksztin?

A ház egyébként szép, emeletes ház. Bolthajtásos, nagy kapuja van, homályos üvegtáblákkal, az alsó része tömör fából készült, finom ácsmunka.

A földszinten balra Sziksztinék laknak, jobbra Berkiék. Az emeleten Vincze, Vinczéné, a fiuk, a másik oldalon pedig a Mágócsi házaspár és a leánya. A második emeleten egy orvos házaspár.

Az udvari lakások közül az elsőben Antónia néni és a Down-kóros lánya lakik, a második lakást fortélyos módon megszerezte magának Berki úr műhelynek, és garázsnek használja, a harmadikban Mancsi néni, egy takarítónő, a negyedikben Bolond Bélagyerek lakik. Ő egyedül él a berendezetlen szoba-konyhában, semmit se lehet róla biztosan tudni, se az életkorát, se azt, hogy kik a szülei, honnét került a városba, csak azt, hogy nem egészen normális. Defektes, ahogy Berki úr mondja. Néha a legnagyobb hidegben pucéran, alsógatyában sétál fel-alá, máskor fehér ingben, nadrágban, kifényesített cipőben szónokol az udvaron, mintha színpadon állna. Hogy előadóművésznek vagy minek gondolja magát, ki tudja? Csak annyi biztos, hogy napjában legalább egyszer kijön az udvarra, s elmondja a lakótársaknak a híreket, s amit aznap a rádióban hallott. Értesüléseit elsősorban a Szabad Nép-félórakból és a sajtó-összefoglalóból szerzi.

Berki úr, aki bennfentes a ház ügyeiben, úgy értesült: Bolond Bélagyerek kiskora óta gyámság alatt állt, nemrég szüntette meg a hátsóság, feljogosítva őt ezzel az önálló, felnőtt életre.

A házhoz kert is tartozik, mint az utcában mindenütt, alsó határa a patak. Ki-ki akkora részt hasított le belőle, amekkorát akart. Legalábbis itt. Ebben persze szerepet játszott, hogy se Mágócsiék, se Vinczéék nem akartak kertet művelni, Berkinének volt egy pici kis konyhakertje, Vinczéné befűvesített egy darabkát, hogy legyen hol napoznia, és a nyugágyban pihennie; Ilse asszony virágokat természetett egy ágyásban, egy másikban üvegházat épített. A többit közösen használták, a három Sziksztin gyerek a vízpartot tüntette ki, nemcsak a fürdés miatt, hanem mert nyári szünetben egy-egy fára felmászva sötétedésig ott olvastak.

A házat, mint a többit is arrafelé, építetőjéről és első tulajdonosáról nevezték el. Majdnem száz év óta Ligárh-háznak hívják.

Hittanórán Hörcsök tisztelendő úr arról beszélt, hogy az angyalok mennyei lények, akik Isten közelében, mondjuk így, mennyei udvartartásában élnek. Ők közvetítik az Úr szándékát, parancsát, tanácsait nekünk, embereknek. Mint minden udvartartás, szolgálják, magasztalják, és mindenhova elkísérik az Urat. Néha kihirdetnek egy-egy ítéletet, és a lelkeket is nekik kell fölvenni a földről a Paradicsomba. Az angyalok erősek, bátrak, szépek, csak akkor látjuk őket, ha az Úr valami okból megnyitja a szemünket, ők viszont mindig látnak bennünket.

A következő hittanórán Hörcsök tisztelendő őszinte sajnálattal elmondta azt is, hogy nemcsak Istennek, a Sátánnak is vannak angyalai. Míg az őrzőangyalok oltalmaznak bennünket, addig az ellenfelek ezt megakadályozni igyekeznek. Feladatuk a hazudozás, az ámulás, a jó szándék megghiúsítása. És a szörnyetegek arra is képesek, hogy a világhosszág angyalainak álcázzák magukat, álruhájukban megtévesztően hasonlítanak rájuk.

Hittanra mindössze öten jártak a hetedik osztályból. Csak azok a szülők kockáztatták meg a templomba járást és gyerekeik vallási oktatását, akiknek nem volt veszténivalójuk.

Sziksztin Reni elgondolkozott a hallottakon, majd nem sokkal később elárulta testvéreinek a titkát: találkozott az őrangyalával. Bódognak hívják, mondta, másként Bódinak. Nagy, barna szeme van, oldalt elválasztott, egyenes haja. Bódi angyal egy kicsit hadar, pedig angyaltársai sokszor figyelmeztették, hogy beszéljen érthetőbben, az emberek nyelve nem olyan szerkezetek szerint működik, mint az övék. Hogy hol találkozott vele, azt nem mondhatja el.

Érdekes, mondta Anna, a legidősebb, a nővér, az ő őrangyala is Bódog. Vagyis Bódi. Könnyen zavarba jön, ilyenkor dadog, és ha elpirul, a lányos fehér bőrén piros foltok jelennek meg.

Tomí azt mondta a testvéreinek, akár hiszik, akár nem, az ő őrangyala is Bódi. Nagy lába van, rosszul táncol, és tánc közben mindig rálép a lányok lábára.

Néhány nappal később Ilse anya azt újságolta a gyerekeinek, hogy álmában, az utcán egy svájcisapkás, magas fiatalember jött vele szemben. Bemutatkozott, azt mondta, Bódognak hívják. Ő az őrangyala. Elnézést kért, amiért egy kicsit gyorsan beszél, de az égiek nyelve, mondta, egészen más szabályok szerint működik, mint az embereké. Nem ismeri se a diftongust, se a bilabiális zöngés spiránst. – Anna, a gimnazista félbeszakította az anyát: a tárgyas ragozást se? a határozott és határozatlan névelőt se? – Majd legközelebb megkérdezem tőle, ígérte Ilse.

Amikor legközelebb hazajött az apjuk, a gyerekek faggatni kezdtek, nála is jelentkezett-e az őrangyaluk. – Ez egy hónappal később történt, az apa, tudjuk, nem él a családjával, egy hónapban egyszer látogathat haza.

Sziksztin János azt mondta, nem találkozott még vele, pedig ráférne egy jó szándékú őrzőangyal. Majd figyel, hátha jelentkezik.

Még néhányszor szóba hozták, Tomi azt mondta, hogy cigaret-tázní látta, egy égő Mátra cigaretta volt a kezében, az anya a védelmé-re kelt, miért ne cigarettázhatnának az őrangyalok? Anna azt mesél-te, hogy vasárnap, amikor biciklizett, figyelmetlenül kanyarodott ki a Vasvári Pál utcából, hajszal híján belerohant egy másik kerékpárosba, vagyis belerohant volna, de akkor valaki rákiáltott, hogy „szeleburdi! számár!” Ettől ő megijedt, félrerántotta a kormányt, így tudták elke-rülni az ütközést. Amikor felocsúdott, arra jutott, hogy aki rákiáltott, és a kormányát is félrerántotta, nem lehetett más, csak Bódi, az őran-gyaluk. Az ijedtségtől egy kicsit dadogott is, nem is azt mondta, sza-már, hanem, hogy „szszsz... számár!”

Ezután a család egyre kevesebbet emlegette az őrangyalt, lassan elfelejtkezett róla. Csak Reni nem. Ő kezdettől fogva úgy gondolta, hogy Bódi, a játékos, kissé aggályos őrangyal senki másé, kizárólag az övé. Az ő társa, az ő barátja. Beavathatja a terveibe, tanácsot kér-het tőle. Nemcsak vigyáz rá, hanem segít is neki. Ha nagyon szeret-ne valamit, közbenjár, intézkedik. Okosabb, mint ő, de nem fölényes-kedik. Tanácsokat ad, és... A többit majd kigondolja.

Kortárs, 2003/1.

VATHY ZSUZSA (1940, PÁPA) JÓZSEF ATTILA-DÍJAS PRÓZAÍRÓ